

ДИТЯЧИЙ ХРЕСТОВИЙ ПОХІД 1212 РОКУ

Про хрестові походи нам відомо з підручників історії. Зачинателем хрестових походів був папа римський Урбан II. Саме він закликав Західну Європу об'єднатися й розбити ненависних мусульман. Восени 1095 р., після закінчення збору церковників у місті Клермон у Франції, папа вирішив звернутися до лицарів, а також до всіх присутніх на рівнині біля міста, серед яких були ченці, селяни й городяни. Він закликав розпочати священну війну проти мусульман. Його заклик почули. Десятки тисяч лицарів і, навіть сільських бідняків, піднялися на священну війну.

Але спекотливим посушливим літом 1212 р. сталася подія, що увійшла в історію як дитячий хрестовий похід. Хроністи XIII ст. обійшли своєю увагою цю трагічну сторінку середньовіччя. Історики більш пізньої доби вбачали в дитячому хрестовому поході лише безглуздя і тому приділяли йому лише лічені рядки наукових праць між описами Четвертого (1202–1204 рр.) і П'ятого (1217–1221 рр.) хрестових походів. Деякі з них навіть сумнівались у його реальності. Утім, він все ж таки був.

Вісім років потому церква вирішила розпочати дитячі хрестові походи. У травні 1212 року невідомо відкіля в Парижі, в абатстві святого Діонісія, з'явився пастух Етьєн – 12-річний хлопчик. Він заявив, що його послав сам Бог для того, щоб він очолив проти «невірних» похід дітей. Йти треба було до Палестини. Хлопчик недовго затримався в Парижі, продовжив свою подорож іншими містами й селами. Етьєн, імовірно, мав дар оратора, тому що скрізь полум'яні промови про похід проти мусульман були сприйняті його однолітками дуже добре. Хлопчик збирав юрби людей і запевняв, що тільки дітям дарував Бог право звільнити Єрусалим від «невірних», тому що вони непорочні. Дорослі ж є закоренілими грішниками, і тому Бог від них відступився, натомість дітям удасться без будь-якої зброї звільнити священне місто. Бог розсуне Середземне море, щоб хлопчики мали можливість пройти по дну, як Мойсей, біблійний герой, і відібрати «святу труну» в невірних. Етьєн стверджував, що до нього приходив сам Ісус і просив його вирушити до Єрусалиму для порятунку «труни Господньої». Щоб переконати слухачів у правдивості своїх слів, хлопчик показував якусь грамоту. Він стверджував, що це святий лист від Спасителя, що зобов'язує його прийняти на себе всі повноваження проводиря.

Дітвора, наслуховавшись промов Етьєна, буквально ринулася до пункту збору. Причому «заразилися» хрестоносною «лихоманкою» не тільки хлопці Франції. Чутки дійшли й до дітей Німеччини. Пастух Етьєн зібрав 30 тисяч дітей. Усі вони рушили вслід за ним, пройшли міста Тур і Ліон, інші містечка. Жили вони за рахунок милостині. Дорогою до дітей приєднувалися дорослі. Але серед них було чимало злочинців, жебраків, які, побачивши, що хлопчиків місцеві жителі постачають продуктами, відбирали в них усю їхню провізію. Як реагували на це французький король і папа римський, дивлячись на те, як дитяча гра, милі пустощі перетворюються на небезпечну акцію? Король Філіпп II Август діяв обережно, боячись викликати незадоволення Ватикану. Лише одержавши відповідь учених-богословів з Паризького університету, що цей похід є витвором сатани і дітей негайно треба повернути додому, король видав указ (едикт) про заборону ходіння до Палестини і пораду «викинути дурниці з голови і вертатися до батьків».

Проте королівський едикт не справив враження на дітей: для них найвагомішими були слова іншого владики – папи римського Інокентія III, який ще на початку цього походу сказав: «Ці діти докоряють нам, дорослим: поки ми спимо, вони з радістю виступають у святу землю». Папа в такий спосіб сподівався за допомогою дітей зібрати учасників нового хрестового походу, адже ентузіазму рухатися з хрестами на Схід у дорослих ставало дедалі менше і менше. Коли ж згодом папа намагався зупинити цей масовий психоз, ситуація вже вийшла з-під його контролю. Незважаючи на всі заборони батьків, діти натовпом бігли у Вандом. Подібно до чуми, потворна ідея гнала дітей далеко від рідних міст та сіл. Разом із дітьми у похід рушили священники і ченці. Багато з них намагалося зупинити дітей, вмовити їх повернутися до рідних осель. Коли ж вони зрозуміли, що фанатизм бере гору над здоровим глуздом, то свідомо супроводжували дітей, приречених на загибель.

Приблизно у середині липня 1212 р. французькі діти вирушили з Вандому на південь і через місяць, подолавши відстань у 500 км, через Тур і Ліон дісталися Марселя. Стефан запевнив своїх послідовників, що море розступиться перед ними, і юні посланці Христа підуть у святу землю суходелом. Але дива не сталося. Лави дітей стали потроху танути. Після цього дехто почав повертатися додому. Доля хрестового походу була під загрозою. Але тут на допомогу юним хрестоносцям прийшли два заможні марсельські купці – Гуго Ферреус і Уільям Поркус. Вони надали дітям кораблі і харч. Значна частина дітей, злякавшись морської подорожі, ненадійності тодішніх кораблів, штормів, підводних скель та піратів, втекла додому. Ті, що залишилися (щонайменше 5 тис. дітей і 400 священників), розмістилися на семи кораблях. Наприкінці серпня кораблі покинули марсельську гавань, аби вже ніколи не повернутися.

Вісімнадцять років про дітей нічого не було чути. Лише 1230 р. в Європі з'явився чернець, який колись відплив на одному з кораблів разом із дітьми з Марселя. Він розповів, що два кораблі загинули під час шторму неподалік від острова Сардинія, а п'ять інших дісталися Алжиру, де на них уже чекали місцеві работорговці. Виявилось, що Ферреус і Поркус продали дітей у рабство мусульманам. Негідники вірно розмірковували про відчуження християнського і мусульманського світів у той час, і їхній жахливий злочин

здійснився успішно. Це, до речі, гарантувало їм власну безпеку, адже, дізнавшись про те, що вони скоїли, марсельці розірвали б злочинців на шматки.

Мабуть, неможливо собі уявити жах дітей, які зрозуміли, куди вони потрапили. Багато з них заздрили померлим. Частина дітей араби залишили в Алжирі, інших відправили до Єгипту і Багдаду, саме через Палестину. Отже, діти все ж таки потрапили до «святої землі», але в кайданах або з мотузкою на шиї. У мусульманських землях малолітні хрестоносці гинули від важкої праці, побоїв і хвороб. Деякі прийняли іслам, вивчили арабську мову, забули свою батьківщину і рідних. Так чи інакше, але з полону ніхто не повернувся.

Одночасно із французькими хлопчиками хрестові походи привабили й німецьких підлітків. 20 тисяч юних хрестоносців вирушили вслід за 10-літнім Миколаєм. Батько цього хлопчика, наслухавшись про Етьєна, підмовив і свого сина звернутися до дітей з аналогічними промовами. Хлопці йшли з Кельна на південь, уздовж ріки Рейн. Дуже важким був для них перехід через Альпи. Не вистачало ані їжі, ані теплого одягу; діти вмирили від численних хвороб. У результаті більше двох третин дітей загинуло. Іншим удалося дістатися італійської Генуї. Запідозривши в такій величезній кількості дітей підступ ворогів республіки, правитель міста не дозволив хлопчикам залишатися в місті. Довелося виснаженим тривалою мандрівкою дітям забиратися геть й йти до міста Бриндізі. Місцеві жителі, вражені жалюгідним виглядом цих дітей, відправили їх додому. На жаль, більшість цих дітлахів безславно загинула на важкому зворотному шляху. Судячи з історичних джерел, ще багато тижнів неприбрані трупи дітлахів лежали на дорогах Італії й Німеччини. Ті хрестоносці, які залишилися в живих, ублагали папу римського не наполягати на виконанні ними обітниць хрестового походу. Папа, хоча й погодився, але за умови, що хлопчики продовжать свій хрестовий похід після досягнення ними повноліття.

Ніхто й ніколи не зможе пояснити, чому діти селян, начебто навчені гірким досвідом своїх батьків, так рвалися в хрестовий похід. Адже вони знали про те, що нічого доброго із цього не вийде. Можливо, у народі все ще не згасла віра в милостивого Бога, який урятує їх від невдач і пробачить усі гріхи, забезпечивши в такий спосіб місце в раю. Тим більше, що священники всіма силами прагнули змусити людей до цих походів, стверджуючи, що ті роблять богоугодну справу, рятуючи «Святу Труну».

Історії про дитячі хрестові походи багато хто вважає вигадкою, легендами. Однак багато історичних джерел, літописи XIII ст. спростовують такі припущення. Дитячі хрестові походи справді були. Хрестові походи дітей стали результатом тяжкого становища простого люду. В смерті величезної кількості хлопчиків обвинувачують католицьку церкву, що розпалювала в серцях несформованих людей фанатичну пристрасть. Таким чином, дитячий хрестовий похід став страшною трагедією, яка коштувала життя 100 тис. дітей. Ця безглузда загибель дітей стала жахливим докором дорослим, які розпочали хрестові походи, – несправедливі, загарбницькі і злочинні за своєю суттю.